

25. Філіпова Л. Я. Аналітична складова інформаційної діяльності: уточнення сутності, ознак і процесів [Електронний ресурс] / Л. Я. Філіпова, І. В. Захарова // Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. — Х. : ХДАК, 2009. — Вип. 28. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkhdak/2009_28/V28-2-01.pdf

Надійшла до редколегії 30.08.2012 р.

УДК [004.032.6:021](477)

Л. В. КИСЛЮК

ОПАНУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ

Аналізується стан опанування мультимедійних технологій у бібліотеках України.

Ключові слова: мультимедійні технології, бібліотека, медіатека.

Анализируется состояние освоения мультимедийных технологий в библиотеках Украины.

Ключевые слова: мультимедийные технологии, библиотека, медиатека.

Development of multimedia technologies in libraries of Ukraine is analyzed.

Key words: multimedia technologies, library, media library.

Виклики сучасного суспільства потребують змін у діяльності бібліотек у напрямі опанування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Мультимедійні технології (ММТ) змінюють інформаційне середовище, формують комунікаційний простір, у якому інформація передається, презентується, переробляється за допомогою різних засобів на різноманітні її види: текстову, графічну, звукову, відеоінформацію. Безперечно, бібліотеки не можуть бути осторонь ММТ, задовольняти інформаційні потреби користувачів, іти відповідно до вимог часу, опановувати новітні технології.

До питань використання мультимедійних технологій у бібліотеках звертається багато українських і зарубіжних дослідників, зокрема Л. І. Алешин, Т. О. Колесникова, С. А. Тавальбех, Г. В. Шемаєва, О. В. Шликова й інші. Автори розкривають сучасні підходи до їх визначення, досліджують можливості та функції, пропонують напрями застосування. Водночас залишається актуальною проблема освоєння мультимедійних технологій в українських бібліотеках різних типів і видів.

Метою статті є висвітлення результатів аналізу стану опанувати ММТ у бібліотеках України.

Мультимедійні технології розглядаються як особливий вид комп'ютерних технологій, який поєднує в собі традиційну статичну візуальну інформацію (текст, графіку) і динамічну — мову, музику, відеоряд, анімацію [19, с. 14]. Нині їх визначають як змішану технологічну прогресію, яка є не простим комбінуванням апаратних і програмних компонентів, а єдиною розширеною архітектурою програмно-технологічних платформ та інструментів комунікації, що інтегрують майже всі засоби передачі і сприйняття людинною інформації та знань [14].

Зазначене сприяє формуванню нового комунікаційного середовища в освіті, науці, культурі, мистецтві тощо. Зокрема, С. А. Тавальбех розглядає ММТ як фактор якісних змін інформаційного середовища освіти, що дозволило йому сформулювати завдання для університетських бібліотек, пов'язані з інтеграцією до єдиного медіа-простору. Головні серед них: вивчення інформаційно-комунікаційних можливостей ММТ; упровадження їх у практику роботи бібліотек з метою інтеграції всіх науково-навчальних інформаційних ресурсів університету; організаційна перебудова своєї діяльності на засадах створення медіа-центру університету [14].

З точки зору розширення можливостей наукових комунікацій розкриває функції мультимедійних технологій Г. В. Шемаєва [18]. Визначення напрямів їх використання в бібліотеках дозволило їй довести посилення ролі бібліотеки в системі наукових комунікацій. Саме бібліотеки створюють умови для проведення наукових досліджень і здобуття нових знань; формують комунікаційне середовище для обміну новими ідеями; забезпечують новий рівень спілкування на засадах ММТ; розширюють спектр форм і засобів інформаційного обміну; посилюють елемент творчого підходу.

Рівень інтерактивності мультимедійних ресурсів разом зі складністю моделей, що використовуються, взаємодія користувача з об'єктами ресурсу, його вплив на процеси дозволяють усе активніше застосовувати їх у бібліотеках України.

Започаткуванню ініціатив щодо опанування мультимедійних технологій у публічних бібліотеках сприяла активна діяльність Української бібліотечної асоціації (УБА), яка є лідером в обстоюванні права громадян України на доступ до всього обсягу здобутих знань та інформації і права на свободу слова. Важливим результатом діяльності УБА стало сприяння відкриттю протягом 2001–2010 рр. 141-го Інтернет-центру в публічних бібліотеках за програмою на кошти Посольства США в Україні.

У 2009 р. після проведення Українською бібліотечною асоціацією дослідження «Публічні бібліотеки України як місце доступу громадян до інформаційних технологій та Інтернету» [10] в Україні почала діяти програма «Бібліоміст», завдяки якій

публічні бібліотеки перетворюються на центри громадського життя, де люди можуть мати доступ до необхідної інформації в електронній формі й отримати допомогу кваліфікованого бібліотекаря. На сьогодні «Бібліоміст» розширює доступ до інформації та сучасних технологій завдяки обладнанню до 2013 р. близько 1600 публічних бібліотек комп'ютерною технікою, організації навчання бібліотекарів роботи з новітніми технологіями на базі 25 тренінгових центрів і підвищення рівня комп'ютерної грамотності населення в бібліотеках-учасницях по всій країні, надання підтримки бібліотекам у здійсненні адвокаційної діяльності та залученні додаткових ресурсів, просування сучасних українських бібліотек серед широкої громадськості [1].

Модернізація українських публічних бібліотек сприяла застосуванню мультимедійних технологій у напрямках:

- організації доступу до мультимедіа видань засобами мережевих технологій, Інтернету;
- створення власних мультимедійних презентацій, мультимедійних продуктів;
- використання мультимедійних продуктів у тренінгах;
- створення умов для вивчення іноземних мов, прослуховування аудіокниг;
- проведення відеолекторіїв, інтелектуальних ігор;
- підготовки й організації майстер-класів зі створення презентацій, відеокліпів, мультимедійних казок тощо;
- проведення віртуальних подорожей, екскурсій;
- використання мультимедійного автобуса;
- створення мультимедійних читальних залів, мультимедійних центрів, медіатек.

Слід зауважити, що останнім часом створення медіатек набуває значного поширення в бібліотеках вищих навчальних закладів. Це сприяє вдосконаленню соціально-комунікаційної інфраструктури суспільства, в якій можуть взаємодіяти одночасно декілька моделей комунікацій.

У «Бібліотечній енциклопедії» «медіатека» визначається як сучасна назва тих публічних бібліотек, фонди яких містять найрізноманітніші види документів від друкованого до електронного і мультимедійних, мають обладнання, необхідне для збереження і відтворення останніх, а також забезпечують доступ до названих документів через інформаційні мережі, зокрема Інтернет.

У розумінні професійних бібліотекарів, медіатека — це, передусім, простір, організований для індивідуальної та масової роботи користувачів з інформацією на електронних носіях. Для бібліотек ВНЗ із медіатекою створюється розподілене медіасередовище як сфера медіаосвіти зі спеціальними засобами й методами, яка бере

участь у формуванні медіаграмотності й інформаційного світогляду студентів. Основним забезпеченням медіатеки ВНЗ є надання доступу до всіх видів сучасних джерел інформації, створення електронних каталогів, системи поповнення фондів, зокрема завдяки розробкам викладачів, систематизація та зберігання одержуваної інформації, організація і регламентування доступу до інформації [8, с. 33–35].

Медіатека — структура інтегруюча, має можливість використовувати й упроваджувати нові носії інформації в роботу бібліотеки, що забезпечує комплексний характер інформаційного обслуговування [12], є не лише пристроєм, а й носієм інформації, самою інформацією, засобом віддаленого доступу до неї [7], центром інформаційної інфраструктури навчального закладу; спеціально створені умови, які активно сприяють формуванню інформаційної культури студентів у широкому розумінні, самостійної активності, а також підвищенню професійної кваліфікації викладачів за допомогою засобів ІКТ. В інформаційному освітньому середовищі, яким є медіатека, стають можливими нові форми організації пізнавальної, комунікативної та креативної (творчої) діяльності всіх її користувачів, зокрема створення власних засобів інформації (відеоматеріалів, газет, журналів тощо), участь у телекомунікаційних проєктах [11].

Здійснений аналіз створення медіатек у бібліотеках ВНЗ свідчить, що нині робляться спроби медіатизації. Так, бібліотека Київського національного торговельно-економічного університету [2] має мультимедійну бібліотеку, що надає інформаційні послуги в усіх напрямках навчальної та наукової роботи університету і сприяє використанню освітнього потенціалу Інтернет-ресурсів, доступ до яких можна отримати через Wi-Fi. До послуг користувачів фонд мультимедійних документів на різних носіях (CD та DVD-дисках, відеокасетах). Формується повнотекстова база даних електронних навчальних посібників і програм, методичних вказівок і праць викладачів КНТЕУ. Існує вільний доступ до веб-сайтів вітчизняних і зарубіжних бібліотек, електронних інформаційних ресурсів України, Росії та міжнародних проєктів.

У бібліотеці Полтавського університету економіки та торгівлі [3] створено новий структурний підрозділ — медіатеку, що надає доступ до аудіо- та відеоматеріалів, оброблених і адаптованих бібліотекою, які призначені для використання викладачами і студентами в навчанні, навчально-методичній діяльності та наукових дослідженнях. Бібліотека Харківської державної академії культури містить матеріали на CD-ROM та колекцію відеофільмів [4].

У 2009 р. в бібліотеці Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

відкрито медіатеку (мультимедійний комп'ютерний клас), що уможливорює доступ користувачів до оперативного й ефективного користування базами даних бібліотеки та до мережі Інтернет. У бібліотеці Київського національного лінгвістичного університету медіатека обладнана на факультеті французької мови та літератури [17].

Опанування мультимедійних технологій бібліотеками ВНЗ дозволяє інтегрувати різні канали комунікації, що відкриває більші пізнавальні можливості для наукових досліджень і надає принципово нові методи навчання і засоби транспортування знань [18]. З одного боку, мультимедіа дозволяє створити якісне навчальне середовище, з іншого — надає нові можливості для генерації, підготовки та транспортування інформації. Можливості застосування графіки, звуку, анімації стали потенційним фундаментом її значної популярності серед користувачів як публічних, так і університетських бібліотек.

Завдяки одночасному впливу на користувача різних видів інформації (текстової, графічної, аудіальної, візуальної) мультимедійні засоби та продукти мають значне емоційне навантаження. Тому вони все активніше використовуються в бібліотеках для дітей та юнацтва. Наприклад, Комунальний заклад Сімферопольської міської ради «Центральна бібліотечна система для дітей» активно використовує мультимедійні технології для розвитку дитячої творчості та презентації результатів у мережі Інтернет [16].

Спільним в організації медіатек є поєднання онлайн-ових та офлайн-ових засобів для організації доступу до мультимедійних продуктів і видань, що можна зобразити як структурний граф медіатеки (рис.1).

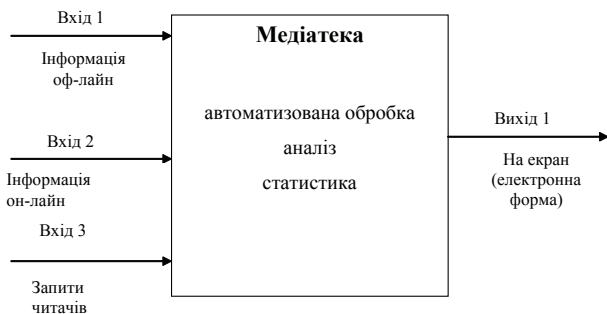

Рис. 1. Структурний граф медіатеки

Як ілюструє граф, на вхід 1 медіатеки надходить мультимедійна інформація оф-лайн, на вхід 2 — он-лайн (мультимедіа в Інтернеті); на вхід 3 — запити читачів. У медіатеці відбуваються

автоматична обробка інформації, аналіз, статистика. На вихід 1 надходять мультимедійні продукти, видання, послуги відповідно до запитів користувачів.

На основі проведеного аналізу з'ясовано, що як у публічних бібліотеках, так і у ВНЗ спеціалісти в галузі інформаційних технологій, адміністрація і співробітники бібліотек мають певні права й обов'язки управління контентом. Водночас слід зауважити, що відділи, фонди, факультети, сектори завжди працювали достатньо незалежно один від іншого. Нині, наприклад, у ВНЗ свої сайти або веб-сторінки підтримують не тільки факультети одного й того ж університету, але й кафедри, інші структури, між якими часто немає зв'язків і взаємозв'язків. Це свідчить про необхідність посилення співробітництва та взаємодії між усіма структурами. Тому, на нашу думку, розвиток медіатек має відбуватися в напрямі формування інтегрованої корпоративної інформаційно-комунікаційної системи. Тобто медіатека може стати одним з об'єднуючих засобів як інформації (її різних видів і форм), так і всіх інформаційно-комунікаційних, науково-освітніх та інших структур.

Перспективним напрямом подальшого опанування мультимедійних технологій убачаємо використання зв'язку WiFi / WiMax. Досвід їх застосування в деяких провідних бібліотеках України свідчить про підвищення якості та комфорту обслуговування користувачів, зумовлює посилення інтересу до бібліотеки.

На привабливість медіатечної мережі впливає використання всіх можливих форм взаємодії з користувачами, насамперед за допомогою технології Web 2.0, яка створює нову основу для взаємодії медіатеки, бібліотеки, користувача, суспільства в цілому. У медіатеці з принципів Web 2.0 доцільним є використання інтерактивності й можливості здійснення користувачем свого внеску. Посилення взаємодії з користувачами може сприяти розвитку медіатеки в напрямі вдосконалення змістового наповнення ресурсу, вдосконалення доступу до мультимедійних об'єктів завдяки внесенню додаткової інформації в опис ресурсів. Таке співробітництво дозволить забезпечити високу якість матеріалів, які можна використовувати в процесі навчання, самоосвіти, наукових досліджень. Крім того, зворотний зв'язок із користувачем має відігравати певну роль у формуванні нових сервісів і вдосконаленні наявних, основаних на відкритих стандартах.

Таким чином, опанування бібліотечними установами новітніх інформаційних технологій, мультимедіа відкривають великі можливості для розширення бібліотечних послуг; впливають на організаційні зміни, передусім, пов'язані зі створенням медіатек і спеціальних відділів, секторів; сприяють перегляду фундаментальних

уявлень про роль і місце бібліотек у суспільстві, основних принципів організації бібліотечної справи.

Тому слід використовувати й упроваджувати сучасні технології бібліотеки для управління технологічними змінами, що і буде темою подальших досліджень.

Список літератури

1. Бібліоміст. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/>. — Назва з екрана.
2. Бібліотека Київського національного торговельно-економічного університету [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.knteu.kiev.ua/libr/library/> — Назва з екрана.
3. Бібліотека Полтавського університету економіки та торгівлі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lib.uccu.org.ua>. — Назва з екрана.
4. Бібліотека Харківської державної академії культури [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://lib-hdak.ho.ua/media.html> — Назва з екрана.
5. Використання мультимедійних та інтерактивних технологій в практиці роботи бібліотеки [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.reglibrary.mk.ua/index.php/vikoristannya-multimedinih-ta-interaktivnih-tehnologi>. — Назва з екрана.
6. Каталог-довідник «Бібліотеки вищих навчальних закладів України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/dovidnyk/index.php3> — Назва з екрана.
7. Коношевський Л. Л. Психолого-педагогічні проблеми навчального процесу в інформаційному освітньому середовищі / Л. Л. Коношевський, О. Л. Коношевський // Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ : [монографія] / ред. проф. Р. С. Гуревича. — Вінниця : ФОП Рогальська І. С., 2011. — С. 98–139.
8. Кустова Н. Создаем медиатеку / Н. Кустова, А. Корзина // Библиотека. — 2006. — № 3. — С. 33–35.
9. Лаари Д. Мультимедийная информация и библиотекари: значение терминов / Д. Лаари // Библиотековедение. — 2004. — № 5. — С. 36–42.
10. Публічні бібліотеки України як місце доступу громадян до інформаційних технологій та Інтернету. — К. : Міленіум, 2008 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.reglibrary.mk.ua>. — Назва з екрана.
11. Семенова Л. С. Бібліотечно-інформаційний центр як нова модель шкільної бібліотеки / Л. С. Семенова // Нестандартні уроки в школі та їх аналіз. — К. : Вид-во Харитоненка, 2003. — С. 60–63.
12. Семь шагов к новой библиотеке: создание информационного пространства школы как этап её модернизации: книга для директоров школ, методистов и библиотекарей / сост. О. К. Громова, Л. Ф. Сухова. — М. : Первое сентября, 2003. — 208 с.
13. Столяров Ю. Н. Эволюция библиотечного фондведения / Ю. Н. Столяров, Н. Н. Кушнаренко, А. А. Соляник. — М. : ФАИР, 2007. — 688 с.

14. Тавальбех Серхан Аль Мультимедійні технології в університетських бібліотеках: можливості та завдання [Електронний ресурс] / Аль Тавальбех Серхан Ахмед. — Режим доступу : http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/prmb/texts/2010_3/10taalot.pdf. — Назва з екрана.
15. Тенденции в развитии беспроводного доступа в Интернет // Компьютер-Пресс. — 2010. — № 1 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.compress.ru/article.aspx?id=21061&iid=960>. — Загл. с экрана.
16. Українська бібліотечна асоціація [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ula.org.ua>. — Назва з екрана.
17. Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://khntusg.com.ua/node/18>. — Назва з екрана.
18. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія / Г. В. Шемаєва ; Харк. держ. акад. культури. — Х. : ХДАК, 2008. — 289 с.
19. Шлыкова О. В. Культура мультимедиа : учеб. пособие / О. В. Шлыкова. — М. : ФАИР-ПРЕСС, 2004. — 406 с.

Надійшла до редколегії 04.09.2012 р.

УДК [025.171+025.7/.9]

Н. О. СТРИЛЕЦЬ

ЕЛЕКТРОННИЙ АРХІВ ЯК ЗАСІБ АРХІВНОГО ЗБЕРІГАННЯ ЦИФРОВИХ ДОКУМЕНТІВ У БІБЛІОТЕКАХ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ

Розглядаються організаційні заходи та форми щодо електронного архівування в бібліотеках; етапи реалізації. Пропонується впровадження електронного архіву в бібліотечні системи.

Ключові слова: електронний архів, архівне зберігання електронних документів, організаційні заходи, довгострокове архівування.

Рассматриваются организационные мероприятия и формы по электронному архивированию в библиотеках; этапы реализации. Предлагается внедрение электронного архива в библиотечные системы.

Ключевые слова: электронный архив, архивное хранение электронных документов, организационные мероприятия, долгосрочное архивирование.

The organizational arrangements for the digital archiving in libraries, the stages of implementation, organizational forms are considered. It is proposed the introduction of the electronic archive to the library systems.

Key words: digital archive, archiving of electronic documents, organizational arrangements, long-term archiving.